

K E N D E L S E
i
Voldgiftssag nr. C-16058

Bygherre
(advokat Mogens Birkebæk v.
advokat Tune Riis Jørgensen)

mod

Arkitektfirma
(advokat Klaus Kastrup-Larsen v.
advokat Malene Løkkegaard)

og

Ingeniørfirma under konkurs

og

Forsikringselskab
(advokat Rasmus Nyhold Møller)

Afsagt i København den 2. januar 2024

1. Indledning

Mellem klager, Bygherre , indklagede 1, Arkitektfirma , indklagede 2, Ingeniørfirma under konkurs, tidligere X og Forsikringsselskab er der opstået en tvist om fejlprojektering og omkostninger for ekstraarbejde ved udførelse af tagentreprise for erhvervs- og boligprojekt beliggende i Y-by .

Ingeniørfirma blev taget under konkursbehandling den 9. maj 2023. Kurator har oplyst, at boet ikke indtræder i sagen.

Voldgiftsnævnet har i anledning heraf nedsat en voldgiftsret i henhold til ”Regler for voldgiftsbehandling inden for bygge- og anlægsvirksomhed (2010)” bestående af civilingeniør Claus Lind, ingeniør Per Søndergaard og landsdommer Henrik Gunst Andersen, med sidstnævnte som formand.

Bygherre har i klageskriftet nedlagt påstand om, at Arkitektfirma og X in solidum, subsidiært hver for sig til Bygherre skal betale 5.937.524,67 kr. med tillæg af procesrente fra sagens anlæg.

Den 6. juli 2022 har voldgiftsrettens formand tilsluttet sig parternes enighed om afholdelse af mundtlig delhovedforhandling vedrørende spørgsmål om forældelse og manglende rettidig reklamation.

2. Påstande og delhovedforhandling

Bygherre har nedlagt påstand om, at sagen fremmes.

Arkitektfirma har nedlagt påstand om frifindelse.

Forsikringsselskab har nedlagt påstand om frifindelse.

Delhovedforhandling har fundet sted den 1. og 4. december 2023 i Voldgiftsnævnets lokaler, Vesterbrogade 2B, 3. sal, 1620 København V.

Person A, Bygherrerådgiver, Person B, Ingeniør, Person C, Person D, Person, E og Person F har afgivet forklaring under delhovedforhandlingen.

I forbindelse med at sagen er optaget til kendelse, er det aftalt med parterne, at kendelsen udfærdiges uden fuldstændig sagsfremstilling og uden fuldstændig gengivelse af forklaringerne og proceduren og alene med gengivelse af parternes påstande og voldgiftsrettens resultat og begrundelsen herfor.

3. Sagsfremstilling

Bygherre opførte i perioden juli 2018 til maj 2020 som bygherre en ejendom beliggende i Y-by med 19 boliger og butikslokaler i stueplan. Byggeriet blev opført af i hovedentreprise.
Hovedentrepriser

Der blev den 9. september 2016 indgået aftale mellem Bygherre og Arkitektfirma 2 om arkitekturrådgivning. Arkitektfirma 2 blev senere opkøbt af Arkitektfirma. ABR 89 er gældende for aftalen.

Der blev den 1. september 2017 indgået aftale mellem Bygherre og X om ingeniørrådgivning. Rådgiveren har erhvervsansvarsforsikring hos Forsikringsselskab.

Bygherre har betalt Hovedentrepriser for ekstraomkostninger, hvoraf nogle er søgt videreført i denne sag. Kravene i sagen er benævnt som fejlprojektering af tagprojektet, diverse projekteringsfejl og tagterrasser.

Arkitektprojektet blev udarbejdet i efteråret 2017 og hovedprojekt forelå i maj 2018. Tagelement leverandør skulle være leverandør af tagelementer. I kontrakten med var det anført, at der skulle leveres i oktober og november 2018.
Tagelement leverandør

Hovedentrepriser efterspurgte den 16. august 2018 produktionstegninger fra Tagelement leverandør.

Tagelement leverandør skrev i en mail af 3. oktober 2018 til Hovedentrepriser følgende:

"Jeg sender lige de skitsetegninger som arkitekten har lavet som forslag til ny løsning for udførelse af Sternelementer, da den løsning som arkitekten tidligere har lavet ikke passer til de detaljer som Ingeniør har lavet.

...

Og som jeg fortalte så er der nu ca 35 % mere stern end som arkitekten oplyste om inden licitationen i 2017"

Ingeniør er identisk med Ingeniør , der var ansat hos X .

Tagelementleverandør anførte i en mail af 26. oktober 2018 til Hovedentrepriser følgende:

"Som jeg skrev for nogle dage siden, så er jeg klar med detaljer på udlæg mandag. Som jeg også sagde til vores møde, så er de jo ikke Hovedentrepriser eller Tagelement leverandør som er skyld i at Arkitekttegninger og ingeniørtegninger ikke passer sammen og det burde være dem som lavede detaljerne, men hvis vi lader dem gøre det, så er jeg ikke sikker på at

det bliver på den bedste måde, så derfor jeg påtage mig at lave forslag til det og så få det godkendt hos Dig og arkitekt+ ingeniør ”

Tagelement leverandør fremsendte den 28. oktober 2018 tegninger til godkendelse med følgende bemærkning:

”Som aftalt så har jeg været ved at tilpasse arkitekttegninger således at de passer med ingeniørtegninger.

...

Jeg har fastholdt placeringen af bjælken i som arkitekten har projekteret. Det betyder at der skal monteres nogle stålbeslag for at kunne lave et underlag for montage stermnelementerne. Udformningen af de stålbeslag kan laves på forskellige måder og det kan vi lige tale om hvordan det kan gøres bedst og mest økonomisk.”

Arkitektfirma kommenterede i en mail af 13. november 2018 på Tagelement leverandørs tegninger således:

*”Jeg har kigget på det med murkronen som aftalt og jeg møder et problem med tagpladen over 1. sal hvor du har 300 mm . Jeg kan se at der på konstruktionsplanerne og detaljerne er anvist 210 mm . Det at dine dæk er 100 mm tykkere giver os problemer med inddæknings højden rundt ved murkronen.
...”*

Bygherres rådgiver var ”cc” på denne mail.

I referatet fra bygherremøde nr. 6, der blev afholdt den 21. november 2018, blev det anført, at Hovedentreprenør laver en opfølgning på Tagelement leverandør Under afklaring”. Bygherres rådgiver deltog i mødet og skrev referatet.

Bygherres rådgiver var ”cc” på en mail, som X sendte den 9. januar 2019 til , hvor der blev efterspurgt oplysninger om samlingsdetaljer mellem tag og udhæng.

Der blev den 6. februar 2019 afholdt et møde, som Hovedentreprenør refererede i en mail samme dag. I mailen, der blev sendt til bl.a. Tagelement leverandør, fremgår følgende:

” Hermed lige et kort referat af vores gode møde i dag.

1. Der mangler stadig dokumentation af fastgørelse for .

Person G nævner at er produceret efter Ingeniør tegninger, og de ikke passer med Arkitekt tegninger.

Derfor er der ikke lavet færdig projekt. Ingeniør skulle have deltaget i projekt møde, så arkitekttegninger kunne tilrettes.

Der udføres nu færdig projektering af udhæng og fastgørelse, samt forstrækning for rækværk/værn af .

....”

Mailen blev samme dag sendt til bygherrens rådgiver.

I referatet fra bygherremødet den 6. februar 2019, som er skrevet af Bygherres rådgiver, er det anført, at ” ^{Tagelement leverandør} laver en opfølgning på ^{Under afklaring} ”.
Hovedentreprenør

Dele af byggeriet blev afleveret i marts 2020 og den seneste del i maj 2020.

Hovedentreprenør foretog den 12. juni 2020 garantikald, og Bygherre anmodede i den anledning den 10. juli 2020 om sagkyndig beslutning.

Bygherre reklamerede over for X og Arkitekt ved breve af 17. november 2020 med henvisning til, at ^{Hovedentreprenør} havde begrundet krav i garantikaldet med, at der var projektfejl.

Bygherre indgav klageskrift den 28. februar 2022.

4. Voldgiftsrettens bemærkninger og resultat

Bygherre har fremsat krav om betaling af krav, der angives at være følger af et fejlprojekteret tagprojekt, diverse andre projekteringsfejl og krav angående projekteringsfejl vedrørende tagterrasser.

Voldgiftsretten tager samlet stilling til kravene angående fejlprojekteret tagprojekt og krav angående tagterrasser, som i skriftvekslingen er benævnt som 5.1-krav og 5.3-krav, da Arkitektfirma har gjort gældende, at disse krav er forældede. Arkitektfirma har om samtlige krav gjort gældende, at der ikke er afgivet rettidig reklamation. Arkitektfirma har således ikke fremsat indsigelse om forældelse i relation til 5.2-kravene.

Forsikringsselskab har gjort gældende, at samtlige krav er forældede, subsidiært at der ikke er reklameret rettidigt.

Der er afgivet forklaringer fra personer, der var involveret i byggeriet i efteråret 2018 og begyndelsen af 2019, om problemer med bl.a. oplægning af tagelementer fra *Tagelement leverandør* og den afdækning (stern), som skulle montere på murkronen. Samtlige forklaringer er præget af den usikkerhed, der nødvendigvis må være forbundet med at huske detaljer i et begivenhedsforløb, der ligger henved 5 år tilbage.

Voldgiftsretten lægger derfor afgørende vægt på det skriftlige materiale, som indgår i sagen, og som er skrevet i umiddelbar tilknytning til det begivenhedsforløb, som dengang fandt sted.

Ved vurdering af, om der er indtrådt forældelse efter forældelseslovens § 3, stk. 1, er det afgørende, fra hvilket tidspunkt den 3-årige forældelsesfrist skal regnes fra. Det følger af forældelseslovens § 2, stk. 3, og § 3, stk. 2, at fristen, såfremt den ikke skal regnes fra tidspunktet for misligholdelsen af kontrakten på grund af ukendskab til kravet, skal fristen regnes fra den dag, da fordringshaveren fik eller burde have fået kendskab til kravet.

Voldgiftsretten finder, at det relevante tidspunkt i denne sag er, hvornår Bygherre fik eller burde have fået kendskab til de omstændigheder, der begrunder kravet mod rådgiverne. Det relevante tidspunkt er i denne sag dermed, hvornår det var klart, at der var grundlag for at antage, at der var begået fejl fra rådgivernes side, der kunne medføre tab.

De påståede uoverensstemmelser mellem ingeniør- og arkitektprojektet, og behovet for tilpasninger og ændringer blev konstateret i efteråret 2018. Det fremgår af bygherremødereferaterne fra den 24. oktober og 21. november 2018 samt 6. februar 2019, at der var problemer med ”projektforhold”.

Voldgiftsretten finder, at det senest den 6. februar 2019 var åbenbart for Bygherres rådgiver og dermed for Bygherre, at der var grundlag for at rejse krav mod ingeniør- og arkitekt-rådgiverne for mangler ved projektet (5.1 og 5.3-krav), og at disse mangler havde ikke uvæsentlige økonomiske konsekvenser, der kunne begrunde krav om erstatning.

Sagen er anlagt mod Arkitektfirma og X den 28. februar 2022 og dermed efter udløbet af den 3-årige forældelsesfrist, jf. forældelseslovens § 3, stk. 1 og 2, jf. § 16, stk. 3, hvorfor Bygherres 5.1 og 5.3-krav mod de to rådgivningsvirksomheder er forældet.

Bygherres 5.2-krav er benævnt som diverse andre projekteringskrav. Hovedentreprenøren fremsendte en aftaleseddel den 8. juni 2020 til Bygherre, hvor der blev krævet ekstrabetaling for en række krav og herunder 5.2-kravene. Hovedentreprenøren anmodede den 12. juni 2020 om garantikald med henvisning til, at Bygherre ikke havde betalt et samlet krav, som foreløbigt var opgjort til 18.933.706,12 kr. ekskl. moms. I Hovedentreprenørens skrivelse af 12. juni 2020 var der en udførlig gennemgang af kravene og herunder bemærkninger om mangler ved projekteringen og følgerne heraf. Ekstrakravene omhandlet i 5.2-kravene er ud fra beskrivelserne i Hovedentreprenørens skrivelse af 12. juni 2020 begrundet i projekteringsfejl eller følger heraf. Bygherre gengiver i det væsentlige de samme begrundelser i klageskriftet. Kravene omhandler arbejder udført af Underentreprenør i januar, februar og marts 2020.

Bygherre anmodede om sagkyndig beslutning den 10. juli 2020.

Bygherre meddelte X og Arkitektfirma i skrivelser af 17. november 2020, at der verserede en sag mellem Bygherre og Hovedentreprenør, og at der for det tilfælde, at Hovedentreprenør skulle få medhold i berettigelsen af kravene, kunne der blive tale om rådgiveransvar.

Voldgiftsretten finder, at skrivelserne af 17. november 2020 er tilstrækkelig konkrete reklamationer, og at de fastlægger det tidligste tidspunkt, hvor der kan anses for reklameret over for X og Arkitektfirma.

Voldgiftsretten lægger som anført til grund, at det var åbenbart for Bygherres rådgiver og dermed for Bygherre, at der var grundlag for at rejse krav mod ingeniør- og arkitektrådgiverne for mangler ved projektet (5.1 og 5.3-krav) senest den 6. februar 2019.

Der er ekstrakrav under punkt 5.2, der var afledt af de problemstillinger, som allerede var kendte i efteråret 2018 og gentaget i mødet den 6. februar 2019. For andre arbejder under punkt 5.2 gælder, at det i hvert fald i forbindelse med udførelsen af disse arbejder i begyndelsen af 2020 var åbenbart for Bygherre, at det var nødvendige arbejder, som ikke var omhandlet i projekt materialet, og at det var yderligere forhold, som kunne henføres til mulige fejl hos rådgiverne, end dem som er omfattet af punkt 5.1 og 5.3-kravene. I relation til disse arbejder er der grundlag for, at reklamationsfristen bør være forholdsvis kort, da problemstillingerne ikke involverede Tagelement leverandør eller andre leverandører. Der var således ikke spørgsmål om at placere et muligt ansvar mellem adskillige involverede.

Det er uoplyst, hvad der begrundes, at Bygherre med kendskab til garantikaldet den 12. juni 2020 først reklamerede over for rådgiverne den 17. november 2020.

Voldgiftsretten finder på den baggrund, at Bygherre ikke har reageret inden rimelig tid, efter at det burde være indset, at det var rådgiverne, der muligt var erstatningsansvarlige for de arbejder, som omhandles i 5.2-kravene, når reklamationen først blev fremsat den 17. november 2020.

Voldgiftsretten tager derfor påstandene om frifindelse til følge.

Efter sagens værdi og forløb, herunder at delhovedforhandlingen har været over 2 dage, samt dens udfald skal Bygherre til dækning af advokatombkostninger betale 220.000 kr. ekskl. moms til Arkitektfirma og 275.000 kr. inkl. moms til

Endvidere skal Bygherre betale omkostningerne forbundet med voldgiftsrettens behandling af sagen som nedenfor bestemt.

Thi bestemmes:

Arkitektfirma og Forsikringsselskab frifindes.

I sagsomkostninger skal Bygherre til Arkitektfirma betale 220.000 kr. og
til Forsikringsselskab betale 275.000 kr.

De omkostninger, der har været forbundet med voldgiftsrettens behandling af sagen,
betales af Bygherre efter opgørelse og påkrav fra Voldgiftsnævnet.

Kendelsen opfyldes inden 14 dage efter dens modtagelse.

Henrik Gunst Andersen

Claus Lind

Per Søndergaard

Udskriftens rigtighed bekræftes herved

København, den 2. januar 2024

Caroline Palm Boesgaard